

prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński
Instytut Literatury Polskiej
Uniwersytetu Warszawskiego

Opinia promotorska o rozprawie doktorskiej p. mgr Marty Niewieczerał
Miasto wyobrazone. Warszawa w fantastyce dziecięcej i młodzieżowej.

Rozprawa ma charakter pionierski: powstała w efekcie samodzielnych studiów Autorki nad zagadnieniem, które do tej pory było przedmiotem jedynie przyczynkarskich, wstępnych analiz: obrazem miasta w literaturze fantastycznej zorientowanej na odbiorcę dziecięcego. Oparta została na bardzo bogatym materiale literackim: - zamieszczona na kilkudziesięciu stronach bibliografia liczy ponad 500 pozycji. Rozpoznanie tak rozległego, zróżnicowanego gatunkowo i pod względem historycznym materiału wymagała ogromnego wysiłku badawczego, uwzględnienia najnowszych i dawniejszych prac interpretacyjnych, śledzenia współczesnych dyskusji metodologicznych i reagowania na wnioski z nich płynące. Narzędzia badawcze, które p. mgr Marta Niewieczerał wykorzystwała w pracy, zostały wypracowane na gruncie geopoetyki, wciąż rozwijającej się i przynoszącej zarówno w Polsce, jak i w świecie nowe ujęcia. Wykorzystane zostały również (niekiedy pomocniczo) metody narratologiczne, kulturowej teorii literatury i krytyki tematycznej, a także strukturalistyczne.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym z nich Autorka porządkuje skomplikowaną siatkę pojęciową, w rozmaity sposób definiowaną w literaturze przedmiotowej, przedstawia własne koncepcje genologiczne, uszczegóławiając i precyzując ustalenia badaczy przedmiotu, niejednokrotnie wchodząc z nimi w polemikę. Bardzo ważne ustalenia dotyczą autorskiej koncepcji kategorii fantastyki miejskiej (*urban fantasy*). W rozdziale drugim mowa jest o tradycyjnych legendach miejskich, stanowiących źródło kanonicznych warsawianistycznych motywów fantastycznych, tworzących rozległy obszar stołecznego imaginarium. Rozdział trzeci, który stanowi bardzo rozległy obszar szczegółowych dociekań, Autorka poświęciła analizie utworów literackich, w których pojawiają się postmodernistyczne, renarracyjne nawiązania do legend warszawskich, podważające ich strukturę, konwencję, charakter, przebieg fabuły, wymowę itd. Szczególnie cenna i inspirująca w tej części rozprawy jest charakterystyka dominujących strategii narracyjnych, prowadzących do modyfikacji przekazów tradycyjnie traktowanych jako kanoniczne. W rozdziale czwartym, poświęconym nowatorskiej interpretacji przestrzeni Warszawy w perspektywie geopoetyki. Jak dowodzi Autorka, przestrzeń ta została poddana wielorakim modyfikacjom literackim, które w pracy zostały precyzyjnie scharakteryzowane i

usystematyzowane. Autorka zwraca uwagę m.in. na sprzężone funkcje tekstu literackiego i perytekstów oraz paratekstów. Bardzo ciekawie wypadła część poświęcona strategiom „ufantastyczniania” tkanki miejskiej. Rozdział piąty wnosi do rozprawy kolejne ogniwo interpretacyjne, wskazuje mianowicie na sposoby wykorzystania materiału historycznego, kierunki jego przekształceń i właściwych postmodernizmowi transformacji.

Tak pomyślana rozprawa doktorska dowodzi pełnego opanowania aparatu naukowego przez Doktorantkę, orientacji we współczesnych i dawniejszych metodologiach, wrażliwości interpretacyjnej i rzetelności warsztatu badawczego. Rozprawa powstała na podstawie badań źródłowych, co wskazuje na umiejętność pracy na źródłach historycznoliterackich zarówno dobrze rozpoznanych i poddanych wcześniejszym interpretacjom, jak i nieopisanych, zapomnianych, częściowo nawet nieskatalogowanych. Prowadząc rozpoznania szczegółowe Doktorantka nie gubi z pola widzenia obrazu całościowego, przeciwnie: każdy element analizy, każde spostrzeżenie dotyczące nawiązań utworu do innych utworów, relacji literatury dla dzieci z literaturą narodową i światową, a także kulturą popularną, wpisuje się w ujęcie panoramiczne, współtworzy obraz całościowy. Dyscyplina wywodu jest jedną z jego zasadniczych walorów.

Utwory fantastyczne tworzyły i tworzą zasadniczy zręb twórczości literackiej dla niedorosłej publiczności czytającej, ich analiza niesie zatem ważne skutki społeczne związane z wykorzystaniem wniosków płynących z pracy w działaniach proczytelniczych. Jednocześnie, choć Autorka nie pisze o tym wprost, część analizowanego materiału źródłowego stanowi ogniwo eksperymentalnego projektu glottodydaktycznego, polegającego na prowadzeniu dydaktyki języka polskiego jako obcego w przestrzeni Warszawy i w pomieszczeniach Muzeum Warszawy, z wykorzystaniem utworów literackich wpisujących się w mitologiczną, legendową i baśniową przestrzeń miasta i utworów z tą sferą opowieści wchodzących w intertekstualne gry. Praca będzie więc służyła również realizacji działań glottodydaktycznych. Doktorantka zrealizowała więc jeden z imperatywów współczesnej humanistyki: łączenia rozpoznań badawczych z oddziaływaniem społecznym.

Praca napisana jest w sposób żywy, bezbłędną polszczyzną, charakteryzującą się bogatym, zróżnicowanym i precyzyjnym idiolektem.

